

Árpádkori műkincseket sejtenek a várbeli katonatemplom alatt

**Az öt éves tervmunka helyreállítja a középkori műemlékeket
Körkép a Vár egy ódon tornyából**

Felhők közül néző napsugarak csillogtatják meg a Várhegy lakott részének keskeny utcáit, tereit, sikátorait, amelyeknek hálózata, beosztása, a várostörténészek szerint a török idők, sőt Mátyás-kora óta is alig változott. Téli kép villan fel emlékezetünkben 1945 végéről — a *behavazott romok*. Mikor lesz ebből újra város? Mi lesz a műemlékek sorsa a kihalt Várhegy romjai között? Az idő hamar megadta a választ! A Művelődéstörténelmi Múzeum már 1946-ban megkezdte működését az egykori budai városháza romos épületének tornyos, zárterkélyes részében. A kutatások során meghatározták a középkori budai ház jellemző vonásait és

már a tízezret is meghaladta a három éves terv utolsó hónapjaiban a feltárt leletek száma.

Hatvan középkori műemlék

Csákányt emelnek, téglát illesztnek, vakolókanalet forgatnak izmos munkáskezdek. Az Uri-utca, amelyben a legtöbb épület sérült meg és omlott be, most valóságos újjáalakul, eredeti építészeti stílusában. A nagyméretű régészeti kutatások pedig eddig mintegy hatvan középkori épületet, illetve gótikus részletet tártak fel. Az öt éves terv helyreállítja ezeket és a tervezetek, mozzanatok művészettörténelmi vonatkozásaira

pirosbetűs fehér táblák

figyelemztetik a Várhegy bolyongót. Amint a Szentháromság-utcaából befordulunk, nyomban szemünkbe tűnik az Uri-utca 30. számú ház falülkés, boltozatos kapucsarnoka és pompás kovácsoltvas rácsoszatú kapuja. A 33. számú kis ház friss, világos színekben áll, de még helyreállításra vár mellette a 31. számú romház. Közéjük préselődve egy régesrég-i falrész maradt még a múlt időkben. Egykori templom maradványa a XIII. századból.

Habarcstól kavarunk, téglát hordanak két egyemeletes ház előtt, Uri-utca 37. és 39. Stílusuk a XVIII. századi polgárság jólétére, pompakedvelésére emlékeztet, zsúfoltságig túldíszítő barokk. Korszerű lakóházakká építik újjá mindkét épületet, de homlokzatukat eredeti állapotukba hozzák helyre. A 46, 48, 50 számú épületek helyén 1696-ban Brunner György kamara-kormányzó-sági tanácsos háza állottak, — írják a várostörténészek —, helyükre utóbb kincstári épületek kerültek. Közülük kettő merő rom, de az 50. számú ház díszes kapuja és homlokzati része úgvészólván épségben maradt meg. XVIII. századi barokk-épület. Középkori faragott kőrészeket leltek az épület belsejében, balfelén gótikus falnyílások vannak. E nagyjértékű műemléki részeket megőrzik és ezért még ezévből tetőzetét stílusához illően helyreállítják. Amerre nézünk, mindenütt látjuk, hogy *sorra valósulnak meg az öt éves terv műemlék-megőrzési és reaszturálási elhatározásai.*

Egy torony a XIII. századból

A legnagyobb arányú műemlék-megújítás, a várbeliek nyelvén szólva, a „*katonatemplom*” tornyának és előcsarnokának újjáépítése. A Művelődéstörténelmi Múzeum dolgozói a helyszínen ellenőrzik az építéssel együtt végzett bontási munkákat, mert egyre újabb leletek kerülnek napvilágra, melyek nem egy esetben

Buda történelmére is visszamutatnak.

A legújabb kutatások szerint a XIII. század közepe felé épülhetett templom maradt tornya a XV. század első felében gótikus stílusban készült. A török uralom végén, az 1686-i ostromban részben leomlott tornyot barokk-stílusban állították helyre és a XVIII. század végén a copf-stílusnak nevezett késői barokk-formában előcsarnokot építettek a bejáratához.

Tízemelet magasságig nyúltak az állványok,

amelyek most körül fogják a torony alját. A beomlott templom falait lebontják, a tornyot és az előcsarnokot mint szabadon álló műemléket újítják meg. A templom egykor a céheké volt, majd a török időkben az egyetlen templom Budán, amelyet nem alakítottak át mecsetté. Minden keresztények közös „egyházának” hagyták meg, amelyben külön választva végezték szertartásait a katolikusok és protestánsok.

Körülpillantva a toronyból, mindenfelé pirosnak az újjáépített házak, középkori műemlékek tetői.

Falfestmény-maradványt keresünk Lejjebb rá is bukkanunk a templom egykori hajójával szemben. Barna ékfémnyes falfestés a XV. századból. A kórus melletti falat díszíthette. Az állványok felhúzása után bukkantak

Lenn, az egykori szentély felé eső részen vakolathulladékkal teli lépcsők vezetnek le

a sírboltok pincéjébe.

A baloldali fal felső részén kibontott, hosszú nyílásban rengeleg emberi csont. Ezek a legrégebbi csontmaradványok lehetnek, amelyeket utóbb zsúfoltak össze a közös sírboltban. Alatta nagyon keskeny nyílások, csak éppen hogy beférnek a díztelen koporsók. A deszka épen megmaradt, az emberből csak a csont... A bejárattal szemben *falfestmény*: a fal fehér alapján sárgásbarna csontváz, jobbát félmagasra előrendíti, balkezeben lándzsát tart. Annvira plasztikus, hogy távolabbról domborműnek látszik.

Országgyűlések helyett — bálók

„*A dolgozók építik maognak újjá*” — mondja az önértékes felírás a volt belügyminisztérium urutcai részén. Hajdan a Clarissa-apácák kolostora volt, majd J. Hildebrand osztrák építész alakította át az országgyűlés és a helytartótanács számára. Országgyűléseket azonban ebben az időben nem tartottak és így 1787-től 1791-ig bálók rendeztek az Országház céljaira lefoglalt termekben. Az egyik terem a sütőutcai részre esett. Ez az utca innen kapta az „Országház” nevet.

Érdekes a Fortuna-utca 10. számú ház. Jómódú iparosé lehetett, a XV. századból maradt meg. Lakóházzá építik újjá a faragványos kőrészeket kiegészítésével. Mostani romállapotában is iparos lakja — a kapun szerény felirat: *Kása Gyula cipésmester.*

Múzeum lesz a Csonka-toronyban

Századok óta nyugózi le építészeti tömörségével, ablakainak ékfémnyei-

vel a szemlélőt az évszázadok viharait kiállt budavári Csonka-torony. Így nevezik a budaiak a Domonkosok XIII. századbéli kolostorának Szent Miklósról elnevezett harangtornyát. A tornyot a XV. században építették át és ebben az alakjában maradt meg. A Művelődéstörténelmi Múzeum a toronyban rendbehozása után, helytörténelmi leleteket állít majd ki.

A csákány és vakolókanál munkája közben a Várhegynek

egyre újabb ismeretlen történelmi és művészeti emlékek kerülnek elő.

Most épült újjá a Kazinczy-emlékmű mögött a Bécsikapu-tér 7. számú ház is, hogy a kis tér visszanyerje eredeti alakját, Munkaközben pincéjének mélyében nyolcszög alakú, nagy, gótikus pillérre találtak. Tiszázatlan, hogy hány század művelődéstörténete hagyta itt nyomait. Egyes leletek alapján feltételezik, hogy a Bécsikapu-térnek ezen a részén volt az első királyi palota — IV. Bélaé, aki a tatárjárás után erősítette meg a Várhegyet. Bekarcolt héber feliratokból arra következtetnek, hogy utóbb zsinagóga volt a 7. számú ház helyén.

Mi minden rejtőzhet még itt a romok közi és az épületek alatt! A katonatemplom falainak eltakarítása után kibontják az alapzatát is — az *Árpádok korának műemlékeit jutnak talán napvilágra innen.*

Elképzelhetetlenül nagyszámú műkincset és történelmi adatot kutat fel még a Várhegyen a Művelődéstörténelmi Múzeum öt éves terve.

T. E.